

MAREK NEŠTINA

**PODOBY
NÁBOŽENSKEJ ARGUMENTÁCIE
V LIBERÁLNEJ DEMOKRACII**

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Marek Neština

**PODOBY NÁBOŽENSKEJ ARGUMENTÁCIE
V LIBERÁLNEJ DEMOKRACII**

2017

Univerzita Komenského v Bratislave

Publikácia vznikla na Inštitúte kontextuálnej teológie EBF UK v Bratislave v rámci grantového projektu VEGA, č. 1/131/12 *Možnosti jednotného postoja k interrupciám z hľadiska náboženských hodnotových systémov.*

© Mgr. Mgr. Marek Neština, PhD., 2017

Evanjelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Recenzenti: doc. JUDr. Mgr. Martin Turčan, PhD.

PhDr. Mgr. Tomáš Jahelka, PhD.

ISBN 978-80-223-3979-7

Timotejovi a Eliáškoví

OBSAH

PREDHOVOR	9
ÚVOD	12
1 VYMEDZENIE POLITICKÉHO LIBERALIZMU A JEHO KRITICI V SÚČASNEJ POLITICKEJ FILOZOFII	15
2 ŠTRUKTÚRA MONOGRAFIE	28
3 NÁBOŽENSKÝ PLURALIZMUS A MODERNÝ ŠTÁT	36
3.1 Všeobecné charakteristiky tolerancie	41
3.1.1 Stručný historický náčrt použitia termínu tolerancia v rámci kresťanstva	42
3.1.2 Koncepcia náboženskej tolerancie Johna Locka	43
3.1.3 Náboženská tolerancia v liberálnych demokraciách	49
3.1.4 Náboženská tolerancia u Johna Rawlsa a dve idey tolerancie	51
3.2 Všeobecné charakteristiky separácie	52
3.2.1 Druhy separácie	53
3.2.2 Analýza motívov separácie	53
3.3 Všeobecné charakteristiky konverzie	57
3.3.1 Obsah a rozsah konverzie	57
3.3.2 Motívy konverzie	58
3.3.3 Metódy konverzie	58
3.3.4 Podoby konverzie	59
3.3.4.1 Konverzia v ateistickom kontexte	59
3.3.4.2 Konverzia v náboženskom kontexte	60
3.3.4.3 Otázka pravdivosti náboženských výrokov v kontexte konverzie	61
4 ETICKÉ OBMEDZENIE V POLITICKÝCH DEBATÁCH A VEREJNÝ ROZUM JOHNA RAWLSA	64
4.1 Rozdiel medzi verejným rozumom a sekulárnym rozumom a rozdiel medzi rozumným a racionálnym	67
4.2 Konflikty a nezhody, ktoré rieši verejný rozum	68
4.3 Idea verejného rozumu Johna Rawlsa	69
4.4 Verejný charakter idey verejného rozumu	71

4.5	Základné politické otázky, na ktoré sa vzťahuje verejný rozum: predmet a rozsah uplatnenia verejného rozumu	74
4.6	Obsah verejného rozumu ako súbor rozumných politických koncepcií spravodlivosti	75
4.6.1	Koncepcia spravodlivosti ako politická koncepcia	76
4.6.2	Koncepcia spravodlivosti ako liberálna koncepcia	77
4.6.3	Smernice verejného skúmania	77
4.6.4	Úplnosť verejného rozumu	78
4.6.5	Politická koncepcia spravodlivosti ako rozumná koncepcia: rozdiel medzi rozumným a racionálnym	78
4.6.6	Súhrnné učenie a výhrada	80
4.6.7	Verejný rozum a otázka pravdy	82
4.7	Uplatnenia verejného rozumu vo verejných diskusiách, ktoré sa týkajú zdôvodnenia právnych predpisov	83
4.7.1	Oblasti, na ktoré sa vzťahuje verejný rozum	84
4.7.2	Oblasti, na ktoré sa nevzťahuje verejný rozum	84
4.8	Rozdiel medzi ideou a ideálom verejného rozumu	87
4.9	Pojem spravodlivosti ako dôvod na prijatie idey verejného rozumu	89
4.10	Náboženská argumentácia a verejný rozum	95
5	SEKULÁRNY KONZERVATÍVNY ARGUMENT DONA MARQUISA PROTI INTERRUPCIÁM (<i>THE FUTURE-LIKE-OURS ARGUMENT</i>)	100
5.1	Základné charakteristiky FLO argumentu	101
5.2	FLO argument nie je argumentom potenciality	102
5.3	FLO argument a náboženský konzervatívny postoj k interrupciám	104
5.4	Podoba FLO argumentu	104
5.5	Identita osoby, respektíve človeka z pohľadu ontológie biologického esencializmu v bioetike	107
5.5.1	Numerická identita a kvalitatívna identita	108
5.5.2	Biologický esencializmus ako základ biologického kritéria identity	109
5.5.3	Môže FLO argument zdôvodniť právo na život od počatia?	112
5.5.4	Obhajoba skorých interrupcií v kontexte FLO argumentu	114
5.6	Gradualistický argument v kontexte biologického kritéria identity	115
6	FEMINISTICKÁ OBRANA POTRATOV JUDITH JARVIS THOMSONOVEJ	118
6.1	Prvá obrana potratov Judith Jarvis Thomsonovej	118
6.2	Druhá obrana potratov Judith Jarvis Thomsonovej	131
7	NÁBOŽENSKÁ OBRANA POTRATOV RONALDA DWORKINA	147
7.1	Hľadanie obsahu/významu tvrdenia, že plod má práva a svoje vlastné záujmy	148
7.2	Existuje idea vnútornej hodnoty života?	149
7.3	Podoby hodnôt a vnútorná hodnota života	150
7.4	Odlíšne interpretácie idey vnútornej hodnoty života	154

7.5 Dworkinova interpretácia ústavného riešenia potratov v prípade <i>Roe v. Wade</i>	155
7.6 Potraty a rozhodnutie Najvyššieho súdu	157
7.7 Otázka zodpovednosti	159
7.8 Textová evidencia v prospech práva na prokreatívnu autonómiu	160
7.9 Nový pohľad na <i>Roe v. Wade</i>	160
8 FLO ARGUMENT, VEREJNÝ ROZUM A INTERPRETÁCIA ÚSTAVY	163
8.1 Potraty a rozumné súhrnné učenie	164
8.2 Ústavné súdnictvo v kontexte idey verejného rozumu	167
8.3 Interpretácia ústavy z pohľadu hodnôt a princípov verejného rozumu	170
8.4 Nezhoda v rámci verejného rozumu	171
8.5 Riešenie nezhody v rámci verejného rozumu prostredníctvom hlasovania	173
8.6 Riešenie nezhody v otázke potratov v rámci idey verejného rozumu ako interpretácia ústavných princípov a hodnôt	174
9 ÚSTAVNÝ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY A IDEA VEREJNÉHO ROZUMU	177
9.1 Jadro sporu o potratoch v rozhodnutí Ústavného súdu SR	177
9.2 Základné práva a slobody z pohľadu výkladu Ústavného súdu SR	180
9.3 Rozdiel medzi hodnotami a základnými právami a slobodami	181
9.4 Právo ženy z pohľadu výkladu Ústavného súdu SR	182
9.5 Hodnotenie vyvažovania, ktoré uskutočnil zákonodarca Ústavným súdom SR	183
9.6 Porovnanie riešenia otázky potratov z pohľadu koncepcie verejného rozumu Johna Rawlsa a z pohľadu zdôvodnenia Ústavného súdu SR	184
10 NÁBOŽENSKÝ KONZERVATÍVNY ARGUMENT ĽUBOMÍRA BATKU PROTI POTRATOM	188
ZÁVER	193
LITERATÚRA	199

PREDHOVOR

Predmetom predloženej monografie je jedna podoba liberalizmu, ktorá patrí do súčasnej politickej filozofie.¹ Cieľom monografie je priblížiť základy konkrétnej koncepcie politického liberalizmu spolu s obmedzeniami, ktoré sa týkajú náboženskej argumentácie odbornej verejnosti z humanitných a spoločenskovedných odborov. Takéto zameralie práce má špecifické nároky na spôsob použitého výkladu. Čitateľ v nej nájde len veľmi málo informácií o konkrétnych záležitostiach verejnej politiky alebo konkrétnej podobe uplatnenia politickej filozofie v súčasnej politickej praxi. Naopak, stretne sa na jej stránkach s mnohými poznatkami z liberálnej politickej a právnej filozofie a čiastočne z bioetiky a z filozofie náboženstva.² V kontexte týchto oblastí je predstavená argumentácia, ktorá sa v nich uplatňuje a bežne používa. Je zrejmé, že vzhľadom na riešenie otázok spojených s témou publikácie sa nedá vyhnúť ani praktickým dôsledkom ponúknutých riešení. Najmä záverečné kapitoly možno pokladať za aplikáciu koncepcie politického liberalizmu na riešenie otázky potratov a vzťahu náboženstva a verejnej politiky. Cieľom však v týchto kapitolách nebolo ukázať, že politický liberalizmus je najlepšou odpoveďou na tieto praktické otázky a dilemy. Cieľom nebolo ani podrobiť politický liberalizmus kritike, odmietnuť ho a nahradiť inou koncepciou, ktorá by umožňovala lepšie uplatnenie náboženskej argumentácie v súčasných demokraciách. Naopak, v monografii sa poukazuje na skutočnosť, že vo všeobecnej a abstraktnej rovine je filozofická koncepcia politického liberalizmu pevnou súčasťou nášho verejného života. A teda má výrazný vplyv na predpoklady, z ktorých vychádza náboženská argumentácia v liberálnych demokraciách. Len v tomto širokom zmysle možno výklad, ktorý je ponúknutý v tejto monografii, pokladať za aplikovanie filozofickej koncepcie politického liberalizmu na riešenie konkrétnych otázok a dilem objavujúcich sa v súčasných verejných debatách. V monografii sú sledované prevažne filozofické a teoretické ciele. Z tohto dôvodu je výklad pomerne abstraktný a vyžaduje si skôr určité znalosti o povahe filozofických diskusií z oblastí, ktorých sa bezprostredne dotýka, než detailný pohľad na sú-

---

¹ Dve základné filozofické podoby liberalizmu v politickej filozofii a diskusie o jeho ďalších filozofických podobách, ktoré sa rozprúdili po vydaní Rawlsovej *Teórie spravodlivosti*, môže slovenský čitateľ nájsť v NOVOSÁD, F. *Súčasný liberalizmus: Dohodnúť sa na spravodlivosti*. Pozri aj napríklad WALDRON, J. *Theoretical Foundations of Liberalism*; ACKERMAN, B. *Political Liberalisms*; SANDEL, M. *Political Liberalism*; L. GAUS, G. F. *Justificatory Liberalism: An Essay on Epistemology and Political Theory*; QUONG, J. *Liberalism without Perfection*.

² V poznámkach pod čiarou odkazujem na niektoré polemiky, uvádzam literatúru a autorov, ktorých pokladám za kľúčových. Nekladám si za cieľ podať vyčerpávajúci opis týchto polemík, ale len tie ich aspekty, ktoré osvetľujú moju argumentáciu v ďalších častiach.

časnú politickú scénu. Predložená monografia nemá teda žiadnu sociologickú, respektíve politologickú ambíciu podať opis a hodnotenie súčasnej politickej praxe.

Monografia, ktorú držíte v rukách, vznikla na Inštitúte kontextuálnej teológie EBF UK v rámci grantového projektu VEGA, č. 1/131/12 s názvom „Možnosti jednotného postoja k interrupciám z hľadiska náboženských hodnotových systémov“. Cieľom nášho grantového projektu bolo zodpovedať otázku: *Aké postoje k problému interrupcií nachádzame v rámci rôznych náboženstiev?* Záver, ku ktorému sme dospeli, je takýto: v oblasti učenia je prevažná časť náboženských názorov konzervatívna, v praxi sa však objavujú postoje, ktoré môžeme označiť ako liberálne. Ukázalo sa, že v náuke neexistuje veľká pluralita názorov. Potvrdilo sa však, že nachádzame značnú rôznorodosť v etickej praxi členov jednotlivých náboženstiev.

Predložená monografia sa zaoberá spomenutou otázkou a formulovanými závermi práve na pozadí filozofickej koncepcie politického liberalizmu. Presnejšie, venuje sa obmedzeniam, ktorým podlieha náboženská argumentácia v kontexte jednej podoby koncepcie politického liberalizmu. V rámci tejto podoby politického liberalizmu je pozornosť venovaná Rawlsovej koncepcii verejného rozumu a uplatneniu náboženskej argumentácie v jej rámci. Dôvod je prostý. Rawlsova koncepcia verejného rozumu je najznámejší a najucelenejší pokus riešiť konflikt medzi liberálnymi demokraciami a náboženstvom v kontexte úvah o verejnom ospravedlnení použitia politickej moci. Tento konflikt je dobre viditeľný napríklad práve na pozadí diskusií o legislatívnej úprave umelého prerušenia tehotenstva, ale aj v diskusiách o iných témach, ako sú napríklad polemiky o partnerstvách osôb rovnakého pohlavia a podobne. V nadväznosti na Rawlsovu koncepciu verejného rozumu možno poukázať aj na riešenie problému potratov v náleze Ústavného súdu SR, ktoré vykazuje mnohé podobnosti s koncepciou verejného rozumu.

V monografii sa venuje pozornosť tiež problému primeraného sekulárneho zdôvodnenia zákazu potratov. Daný problém je analyzovaný pomocou najznámejšieho a najprijateľnejšieho sekulárneho argumentu proti potratom, ktorý predstavil Don Marquis. Hoci je tento argument sekulárny, nie je z hľadiska kritérií verejného rozumu postačujúci na úplný zákaz potratov. Na záver je sformulovaná odpoveď na otázku: *Aké náboženské postoje môžeme zaujať z hľadiska verejného rozumu v kontexte diskusií o potratoch v liberálnych demokraciách?*

V predloženej monografii nejde ani tak o posúdenie správnosti, respektíve nesprávnosti Rawlsovej koncepcie verejného rozumu, ale o upozornenie na niektoré problémy, ktoré sa objavujú v politickej filozofii v rámci polemik o potratoch.

Napokon by som sa rád poďakoval niektorým ľuďom, bez ktorých podpory by táto monografia nevznikla. V prvom rade svojim kolegom Ľubomírovi Batkovi, Dávidovi Benkovi, Marošovi Nicákovi a Martinovi Turčanovi za spoločné diskusie o niektorých problémoch, ktoré sú predmetom tejto monografie a za ich povzbudivé slová, keď som nadobúdala pocit, že som na konci so silami. Takisto ďakujem študentom a doktorandom z Evanjelickej teologickej fakulty UK v Bratislave, ktorí mali chuť a záujem diskutovať o týchto spleťtých otázkach. Chcem sa tiež poďakovať svojim rodičom za trpezlivosť, kolegom z knižnice EBF UK za ústretovosť a grantovej agentúre VEGA MŠ SR za finančnú podporu.³

---

³ Ďakujem aj Adriane Bielej, Vlastovi Svobodovi a Štefanovi Panuškovi za jazykovú a štylistickú kontrolu viacerých verzií tejto monografie. Martinovi Kováčovi za poskytnutie niektorých článkov a uvedenie do citačnej praxe, ktorá sa týka dokumentov pápežov.

No predovšetkým ďakujem svojim synom Timotejovi a Eliášovi. Ich radosť z každého okamžiku a ich nadšenie z vecí a bytostí, z ktorých sa skladá tento svet, mi nepretržite svietilo na cestu, keď som si kliesnil chodník temným pralesom pojmovej analýzy. Som si vedomý toho, že nie vždy sa mi to podarilo, mnohé veci stále ostávajú v šere, ba dokonca zahalené tmou. S istotou však môžem povedať, že za všetko jasné a zrozumiteľné v tejto knihe vďačím im dvom.

V Bratislave 17. 6. 2017

Marek Neština